

4. Мясичев В. Н. Психология отношений. М., 2011. 158 с.
5. Шевеленкова Т. Д., Фесенко П. П. Психологическое благополучие личности (обзор основных концепций и методика исследований). *Психологическая диагностика*. 2005. № 3. С. 95–123.
6. Каргіна Н. В. Основні підходи до вивчення психологічного благополуччя особистості. *Наука і освіта*. 2015. № 3. С. 50.

Одержано 16.02.2017

Рассмотрена проблема психологического благополучия личности. Показано, что психологическое благополучие – это результат переживания личностью достижений и удач в профессиональной деятельности, гармонии в личной жизни, самопознания.

Ключевые слова: психологическое благополучие, психологическое здоровье, личность отношение к людям.

УДК316.624:343.614

Алла Андріївна ШИЛІНА,

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри соціології та психології
факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7377-0776>;

Паулюс КЛІКУНАС,

радник/тренер з питань кримінальних розслідувань,
Консультативна місія Європейського Союзу (Литва)

ШЛЯХИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ПРИЧИНИ САМОГУБСТВА СЕРЕД ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ

Проаналізовано актуальну проблему сучасності – самогубства серед дітей та підлітків. Розглянуто основні шляхи попередження суїцидальної поведінки дітей та основні її причини.

Ключові слова: самогубство, суїцидонебезпечні чинники, діти, підлітки, профілактика.

Самогубство дітей є дуже актуальною і важкою темою. Кількість випадків самогубств серед дітей та підлітків зростає у всьому світі, і в Україні зокрема.

Відмінною особливістю дитячого віку є відсутність страху смерті через несформованість самого поняття смерті. На думку більшості дослідників, концепція смерті у дитини наближається до концепції смерті дорослого десь к 11–14 рокам. Смерть для дитини є поняттям абстрактним, вона ніяк не пов'язує її ні зі своєю особистістю, ні з особистістю близьких. У дитини не сформоване уявлення, що смерть необоротна. Вона вважає, що якийсь час її не буде, а потім вона знову повернеться.

Через незрілість та відсутність життєвого досвіду навіть незначна конфліктна ситуація здається дітям безвихідною, а тому стає надзвичайно суїцидонебезпечною. Велике значення у цьому віці має втрата довіри у стосунках із батьками, що може виступати одним із сильних стимуляторів суїцидальної поведінки у дітей та підлітків. Думки про самогубство мучать підлітка тим частіше, чим менше він довіряє своїм батькам. Але ще більш болючіше діти сприймають навіть не конфлікти з батьками, а їхню холодну байдужість.

Діти, а нерідко і багато підлітків, здійснюючи суїцид, прямо не передбачають смертельного результату. На відміну від дорослих у них відсутні чіткі межі між істинною суїцидальною спробою і демонстративно шантажним вчинком.

Нерідко хлопці та дівчата впадають у відчай і чинять самогубство через щось, що іншим здається лише дрібницею. Оточуючим людям буває важко зрозуміти такі причини самогубства, як сварка з батьками, друзями, нещасливе кохання, приниження ровесників тощо. Та дуже часто саме з таких, банальних, на перший погляд, причин, зазнавши душевного болю і не маючи змоги зарадити собі, підлітки вважають смерть єдиним способом подолати цю ситуацію.

Серед основних мотивів суїцидальної поведінки дітей можна відзначити такі [1]:

38 % – самотність, сором, невдоволення собою;

32 % – образа;

30 % – протест.

1. Пошук допомоги – більшість людей, що думають про самогубство, не хочуть помирати. Самогубство розглядається як засіб отримати що-небудь (наприклад, увагу, любов, позбавлення від проблем, почуття безнадійності).

2. Безнадійність – життя не має сенсу, а на майбутнє розраховувати не доводиться. Змарновані всі надії змінити життя на краще.

3. Численні проблеми – усі проблеми настільки глобальні й здаються безнадійно невіршуваними, що людина не може сконцентруватися, щоб розв'язати їх поодиночі.

4. Спроба зробити боляче іншій людині.

5. Засіб розв'язати проблему.

6. Наслідування приятелів, героїв книг та фільмів, зірок Інтернету.

Щодо цього мотиву, то виявлена пряма залежність між кількістю самогубств, які демонструють телебачення та інші засоби масової інформації, й реальною кількістю самогубств у суспільстві. У дітей значно частіше, ніж серед дорослих, спостерігається так званий «ефект Вертера» – самогубство під впливом чийогось прикладу.

Основою профілактики суїцидальної поведінки є запобігання суїциду, тобто здатність визначати небезпеку реалізації суїцидальних дій на ранніх стадіях.

1. Робота з підвищення самооцінки, допомога в розвитку адекватного ставлення до себе.

2. Необхідно розмовляти з дитиною, задавати питання про її стан, вести бесіди про майбутнє, будувати плани. Ці бесіди обов'язково повинні бути позитивними. Не треба порівнювати свою дитину з іншими дітьми – більш успішними, бадьорими, добродушними.

3. Зайнятися з дитиною новими справами. Кожен день дізнаватися щось нове, робити те, що ніколи раніше не робили. Внести різноманітність в повсякденне життя.

4. Якщо спостерігається депресія у підлітків то необхідно звернутися за консультацією до фахівця-психолога, психотерапевта.

Напередодні самогубства підлітки можуть кидатися у вир діяльності. Вони просять вибачення у всіх, кого скривдили, дарують свої улюблені речі. Але ці вчинки можуть свідчити про остаточне бажання покінчити з собою.

Самогубства рідко виникають раптово, імпульсивно, непередбачуване або неминуче. Вони є останньою краплею в поступово погіршуваній адаптації дитини. Серед тих, хто має намір вчинити суїцид, більше половини тим чи іншим чином розкривають свої прагнення. Іноді це ледь вловимі натяки; часто ж загрози легко впізнаються. Половина суїцидентів здійснює самогубство не пізніше, ніж через три місяці після початку психологічної кризи.

Батьки звинувачують школу, школа сім'ю, усі разом соціально-психологічний та економічний клімат у суспільстві, але явище це так і залишається, і всі заходи щодо запобігання суїцидальної поведінки сучасних хлопчиків і дівчаток не вирішує проблему, ситуація не поліпшується, а навпаки, з кожним роком погіршується, причому в усьому світі.

Серед специфічних проявів суїцидальної поведінки дітей та підлітків треба відзначити наступні:

– У підлітків немає по справжньому осмисленої картини смерті. Доросла людина усвідомлює, що смерть – це кінець життя, а підліток до кінця не розуміє цього. Для них це в якійсь мірі віртуальна гра.

– Для підлітків важливі три сфери: сім'я, школа, ровесники.

– Причина самогубства в підлітковому віці може бути на перший погляд незначною, дріб'язковою або навіть випадковою.

– На формування суїцидальної поведінки підлітка може впливати підліткова субкультура, мода.

– Підлітку дуже важко вербалізувати (пояснити) що з ним відбувається, описати свій стан або проблему.

– Для підлітка, нерідко, страшніше жити в тій реальності, яка у нього є, аніж померти.

Неможливо дати універсального рецепту як і кому поводитися у цій ситуації. Кожен конкретний випадок це своя історія, свій біль і свої причини, що штовхають дитину на

скоєння самогубства. Журналісти, поліція, викладачі, психологи, чиновники повинні голосно говорити про проблему. Дорослі повинні розуміти, що це може статися і ніяка робота, ніякі гроші не вбережуть їх близьких від небезпеки. Любов, підтримка, розуміння, довіра і є той головний інструмент, той рятівний засіб, за допомогою якого може вирішуватися ця проблема.

Список бібліографічних посилань

1. Алимova М. А. Суицидальное поведение подростков: диагностика, профилактика, коррекция. Барнаул, 2014. 100 с.

Одержано 15.02.2017

Проанализирована актуальная проблема современности – самоубийства среди детей и подростков. Рассмотрены основные пути предупреждения суицидального поведения детей и основные его причины.

Ключевые слова: самоубийство, суицидоопасные факторы, дети, подростки, профилактика.

УДК 159.923.2:373.015.31

Светлана Павловна ЯЛАНСКАЯ,

доктор психологических наук, профессор,
заведующая кафедрой общей, возрастной и практической психологии
Полтавского национального педагогического университета имени В.Г. Короленко;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3289-5331>

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ КРЕАТИВНОГО УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЫ

Актуальной проблемой образовательного пространства является развитие творческого потенциала участников учебно-воспитательного процесса. Это касается как школьников, студенческой молодежи так и педагогов. Поэтому усилия психологов, педагогов, методистов должны быть направлены на активизацию психолого-педагогических условий, что способствуют формированию креативного учебно-воспитательного процесса общеобразовательных и высших учебных заведений.

Ключевые слова: креативность, участники учебно-воспитательного процесса, развитие творческого потенциала.

Обращаясь к словам В. А. Сухомлинского о том, что только творческий педагог может воспитать творческого ученика, должны помнить, что важной проблемой школы является понимание содержания психолого-педагогических условий, средств развития творческого потенциала как учащихся так и педагогов.

Анализ исследований зарубежных философов и психологов (Г. Уоллес, К. Изард, А. Маслоу, А. Пуанкаре, Б. Спиноза) показал значительное внимание ученых к проблеме развития творческого потенциала личности. В работах психологов Н. М. Атаманчук, Г. А. Балла, М. Д. Бойправ, М. И. Боришевского, А. Ф. Волобуевой, Л. М. Карамушки, В. В. Клименко, Г. С. Костюка, С. Д. Максименко, В. А. Моляко, В. Ф. Моргуна, А. Л. Музыки, В. В. Рыбалки, С. А. Сысоевой, В. А. Семиченко, М. Л. Смутьсон, Н. В. Чепелевой, Ю. М. Швалба, Т. С. Яценко трудах педагогов Г. Г. Ващенко, И. А. Зязюна, А. С. Макаренко, В. А. Сухомлинского, А. В. Тутолмина, А. К. Марковой раскрыты особенности психолого-педагогических условий творческой самореализации личности.

Проблему развития творчества личности раскрывает концепция креативности как познавательной творческой способности, автором которой является психолог Дж. Гилфорд. Автор выделяет параметры креативности: 1) способность к определению и постановке